

Zrod a rozvoj české amerikanistiky: Olomoucký pohled

Prof. PhDr. Josef Jařab, CSc., dr.h.c.

Při letošním jubilejním výročí vzniku Československé republiky roku 1918 bychom si mohli znovu připomenout roli Spojených států, amerického prezidenta Woodrowa Wilsona a velké komunity českých a slovenských krajanů v přípravě a v konečném naplnění tohoto historického a z hlediska existence obou našich národů možná i existenčního momentu. Pro nás je samozřejmě vznik československého státu spojen se jménem Tomáše G. Masaryka, našeho prvního prezidenta, ale je obtížné si představit, že by mohl ve svém politickém úsilí uspět bez podpory velmi aktivní obce emigrantů a následně i prezidenta Wilsona a jeho programu Čtrnácti bodů, jež udaly tón versailleským jednáním a daly podobu poválečnému uspořádání Evropy. Před rokem 1918 byla pro statisíce Čechů a Slováků Amerika zemí, k níž vzhlíželi jako k nové naději a do níž se s takovými představami také vydávali. A dlužno říci, že velká většina našich vystěhovalců v nových, i když ne lehkých podmínkách ekonomicky docela uspěla, a jak nás přesvědčují pozdější studie o naší emigraci za oceán, naplňovaly naše vystěhovalcké komunity i živý společenský a kulturní život. (Viz práce Josefa Polišenského i dalších historiků.) Americké pobyty takových osobností jako byli J.V.Sládek, Vojtěch Náprstek nebo Antonín Dvořák pak výrazně posilovaly vzájemnou informovanost a posilovaly živé vztahy mezi emigranty a mateřskou zemí. Záznam jejich osobních zkušeností, poznatky a inspirace, které k nám přenášeli oni i další emigranti či návštěvníci – to jsou základy, na nichž je zapotřebí stavět naše americká studia. A pak je tu samozřejmě osobnost našeho prvního prezidenta, který měl k Americe nejen osobní vztah, když si vzal Američanku za ženu, ale v řadě svých prací poskytuje hlubokou analýzu americké demokracie i její kultury, jak to činí třeba ve své *Světové revoluci*. Masarykův zájem o americkou kulturu a literaturu pokračoval i v letech jeho prezidentství, kdy podporoval projekty překládání a propagace současných amerických autorů (Willa Catherová, Sinclair Lewis, aj.), ale i seriózního studia americké historické a politické zkušenosti i americké kultury a literatury. V akademickém světě se této role interpretace Ameriky ujal zejména profesor Otakar Vočadlo, s modernismem Eugena O'Neilla se na scénách pražských divadel vyrovnával režisér K.H.Hilar, v méně „kamenném“ uměleckém světě už od dvacátých let bylo možné pociťovat též přítomnost a vliv americké populární kultury, a to jak jazzu a moderních tanců, tak jiných žánrů populární hudby a filmové grotesky (viz E.F.Burian, Jaroslav Ježek, Voskovec a Werich, skauting atd.).

Je třeba připomínat tuto zajímavou a stále ještě nezmapovanou, a tedy ani plně nezhdnocenou „prehistorii“ naší amerikanistiky, ale mohli jsme s tímto úkolem svobodněji začít vlastně až po roce 1989. Na olomoucké katedře anglistiky a amerikanistiky vznikla řada prací, které se snaží dluhy vůči minulosti zaplnit. Prof. Jaroslav Peprník nabízí ve svých četných publikacích srovnávací studie české a americké reality od jazykové (Slovník amerikanismů) po společenskou, institucionální a kulturní (Americké reálie), prof. Josef Jařab kromě jiných publikací, které věnoval propagaci a zkoumání americké literatury, k nám se skupinou mladých kolegů uvedl překlad dějin americké literatury od M. Bradburyho a R.Rulanda doplněný dlouhým esejem o historii recepcie americké literatury u nás, doc. Marcel Arbeit nabídl do knihy bibliografii českých překladů děl zmíněných v daném svazku dějin, což byl jen výběr z rozsáhlé publikace zaznamenávající knižní a časopisecké překlady amerických autorů od 18. století do současnosti. A v práci na této bibliografii tým doc. Arbeit po vydání třísvazkové bibliografie dále pokračuje.

I když vznikaly nejrůznější práce na katedře v Olomouci i jinde v republice před rokem 1989 (řada z nich byla publikována v zahraničí), až po tomto datu bylo možno i formálně založit Českou a slovenskou asociaci amerikanistů, která se po krátké době stala součástí Evropské asociace amerikanistů. Tuto vědeckou organizaci se podařilo udržet jako českou a slovenskou (tedy regionální) i po rozdělení státu v roce 1993 a zdárně v této podobě působí i v současnosti. Střediskem se stala olomoucká amerikanistika – prof. Jařab byl prvním předsedou, po něm převzal vedení doc. Arbeit s doc. Michalem Peprníkem. V letech 2000-2004 byl prof. Jařab prvním předsedou Evropské asociace amerikanistů z bývalé východní Evropy, což bylo nesporně i symbolickým vyjádřením pádu hranice, která rozdělovala kontinent. V roce 2004 toto období českého předsednictví vyvrcholilo konáním velmi úspěšné bienální konference EAAS v Praze, jíž se zúčastnilo na půl tisíce amerikanistů z Evropy i odjinud. Svazek nejlepších příspěvků vydala už tradičně Amsterdamská univerzita, a to v redakci J.Jařaba a M.Arbeita.

Na počátku 90. let jsme začali rozvíjet také mezinárodní kontakty a posléze i spolupráci s amerikanistickými pracovišti v zahraničí. S katedrou z rakouského Grazu jsme dokonce uspořádali konferenci pro účastníky z obou našich a dalších sousedních zemí, kde jsme se zabývali novým posláním amerických studií v podmínkách svobodného slova a akademické svobody. Z prvního podnětu se zrodila tradice každoročních mezinárodních zářijových kolokvií amerických studií, která trvá do dneška. Z posledních let byly vydány sborníky příspěvků v knižní podobě. Hlavním cílem kolokvií je nadále srovnávání přístupů k hodnocení vybraných jevů americké kulturní a společenské reality, a to z hlediska amerického, evropského, ale i regionálního či národního.

Vznik Centra pro srovnávací kulturní studia se zdál být v daném prostředí skoro logickým vyústěním všech nových snah. A když naše idea byla podpořena grantem, stala se realitou. Usilovali jsme o otevřený a interdisciplinární přístup ke studiu americké kultury a řada výstupů, které jsme realizovali (publikace, účast na konferencích, pořádání otevřených seminářů a kolokvií, přednášky, programy v médiích aj.) potvrzovala nejen naše badatelské úsilí, ale i pozitivní dopad jak v odborné, tak laické veřejnosti. A zároveň se kolem Centra utvářel dělný tým, který byl připraven pokračovat v práci po ukončení grantové podpory. Právě připravenost z několikaleté soustředěné práce týmu byla jistě dobrým vkladem i do žádosti o podporu našeho výzkumného záměru na téma *Pluralita kultury a demokracie*. Záměr nám byl schválen, takže naše práce má potřebné materiální zajištění. Hlavním řešitelem našeho výzkumného interdisciplinárního programu je doc. Marcel Arbeit a první hodnocení naší práce ministerskou komisí bylo bezproblémové a veskrze pozitivní.